

Ο ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΤΙΚΟΣ ΑΓΩΝ ΚΑΙ Η ΑΓΙΑ ΕΔΡΑ

ΜΙΑ ΝΕΑ ΠΗΓΗ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΑΛΙΓΓΕΝΕΣΙΑΣ

Ὁ πατὴρ Γεώργιος Hofmann, καθηγητὴς τοῦ ἐν Ρώμῃ Ποντιφικοῦ Ἰνστιτούτου Ἀνατολικῶν Σπουδῶν, γνωστὸς διὰ τὰς ἱστορικὰς μελέτας του περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων τῆς Ἀνατολῆς, ἐδημοσίευσεν ἐπ' ἐσχάτων εἰς τὰ «*Orientalia Christiana Analecta*» (ἀριθ. 136) ὑπὸ τὸν τίτλον : «*Ἡ Ἀγία Ἐδρα καὶ ὁ ἀπελευθερωτικὸς ἀγὼν τῆς Ἑλλάδος*»¹ ἓνα τόμον (209 σελ.) περιέχοντα ἑκατὸν τριάκοντα ἔξ ἀνέκδοτα ἔγγραφα. Τὰ ἔγγραφα ταῦτα, δημοσιευθέντα ἐν τῷ τόμῳ τούτῳ, παρελήφθησαν ἐκ τῶν ἀρχείων τοῦ Βατικανοῦ καὶ τῆς Προπαγάνδας.

Ταῦτα ἀποτελοῦν σύνολον πηγῶν, σχετικῶν πρὸς τὸν ἀπελευθερωτικὸν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους ἀγῶνα. Αἱ πηγαὶ αὗται ἐκτείνονται ἐφ' ὀλοκλήρου σχεδὸν τῆς περιόδου τοῦ ἀγῶνος, ἥτοι ἀπὸ τῆς 8ης Ἰουνίου 1821 μέχρι τῆς 22ας Μαΐου 1830.

Μολονότι αἱ ἐν λόγῳ πηγαὶ ἐμφανίζουσιν κενά τινα, τὰ ὅποια εὐχόμεθα νὰ συμπληρωθοῦν διὰ νέων ἐρευνῶν εἰς τὰ αὐτὰ ἀρχεῖα, ἐν τούτοις τὰ ἥδη δημοσιευθέντα ἔγγραφα ἀρκοῦν διὰ ν' ἀποκαλύψουν τὴν δρᾶσιν τῶν παπῶν Πίου Ζ', Λέοντος ΒΒ' καὶ Πίου Η', ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν, ὥς καὶ τὸν ῥόλον, τὸν ὁποῖον διεδραμάτισεν ἡ Ἀγία Ἐδρα παρὰ τῇ διεθνεῖ εὐρωπαϊκῇ διπλωματίᾳ κατὰ τὴν ρηθεῖσαν περίοδον.

«Ὅπως θὰ ἴδῃ ὁ ἀναγνώστης εἰς τὴν εἰσαγωγὴν», λέγει ὁ πατὴρ Γεώργιος Hofmann ἐν τῷ προλόγῳ του (σελ. 7), «ἡ παπικὴ διπλωματία εἶχε ν' ἀσχοληθῇ μὲ ἀκανθώδη τινὰ ζητήματα, τὰ ὅποια προέκυψαν ἢ ἐδημιουργήθησαν συννεπία τοῦ ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος. Ἡ παπικὴ πολιτικὴ οὐδέποτε ἐνεφάνισεν ἀνήσυχον ἢ ἐξηρημένην στάσιν, ἀλλ' ἐνέμεινεν εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἀγάπης, ἀπέσχε δὲ μὲ ὑγιᾶ μοντερνισμὸν τῆς μεσαιωνικῆς μεθόδου τῶν Σταυροφοριῶν».

Εἰς τὴν ἀκολουθοῦσαν εἰσαγωγὴν (σελ. 9 – 44) ὁ πατὴρ G. H. ποιεῖται μνηεῖον ἐν πρώτοις τῶν χειρογράφων καὶ τῶν ἐκδεδομένων πηγῶν, κατό-

¹ Georg Hofmann S. I., Das Papsttum und der griechische Freiheitskampf (1821 – 1829). Quellenausgabe mit Einführung, in «*Orientalia Christiana Analecta*», 136 (Roma 1952), σελ. 209.

πιν δὲ παρέχει συνοπτικὴν ἀφήγησιν τῶν γεγονότων τῶν σχετικῶν πρὸς τὰ δημοσιευθέντα ἔγγραφα.

Ὁ Ἀνδρέας Μεταξᾶς καὶ τὸ Συνέδριον τῆς Βερώνης.—Ἀπὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ Ἀνδρέου Μεταξᾶ τὴν 18ην Ὀκτωβρίου 1822 εἰς τὴν Ἀγκόναν ἢ Ἑλληνικὴ ὑπόθεσις ἀπασχολεῖ τὴν Ἀγίαν Ἐδραν σοβαρῶς. Ὁ πάπας Πῖος Ζ', ἐνεργῶν ἀπροκαλύπτως ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος πλησίον τῶν χριστιανῶν ἡγεμόνων τῶν συνελθόντων εἰς τὴν Βερώνην, φοβεῖται τὰς ἀντεκδικήσεις τῶν Τούρκων ἐναντίον τῶν Καθολικῶν τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας (ἐν Κωνσταντινουπόλει, Μικρᾷ Ἀσίᾳ, Συρίᾳ, Παλαιστίνῃ καὶ ἐν αὐτῇ ἀκόμῃ τῇ Αἰγύπτῳ).

Ἐὰν τὸ αἷτημα τῆς προσωρινῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως περιορίζετο εἰς τὰς προφορικῶς διατυπωθείσας προτάσεις πρὸς τὸν Ἰωάννην Ἀντώνιον Benvenuti, ἀντιπρόσωπον τῆς Ἀγίας Ἐδρας εἰς τὴν Ἀγκόναν καὶ βραδύτερον καρδινάλιον, ἐκ μέρους τοῦ Ἰωάννου Μελά, ἀπεσταλμένου τοῦ Ἀνδρέου Μεταξᾶ, ὁ Πάπας θὰ παρενέβαιnen εἰς τὸ Συνέδριον (σελ. 112). Πλὴν ὅμως παρατηρεῖται, ὅτι τὸ περιεχόμενον τῶν ἐπιστολῶν τῶν ἀποσταλειςῶν πρὸς τὸν καρδινάλιον Consalvi, γραμματέα τοῦ Βατικανοῦ, ὅπως ἐπιδοθοῦν εἰς τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν Δυνάμεων, ὥς καὶ αὐτὸ ἀκόμῃ τὸ κείμενον τῆς πρὸς τὸν πάπαν Πῖον Ζ' ἐπιστολῆς, διαφέρει τῶν ἐν λόγῳ προφορικῶς διατυπωθεισῶν προτάσεων καθ' ὅλοκληρίαν.

Ὁ Ἀνδρέας Μεταξᾶς ἀπευθύνεται δι' ἐπιστολῆς πρὸς τὸν πάπαν Πῖον Ζ' (ἐπιστ. ἀριθ. 56 β). Τὸ κείμενον αὐτῆς εἶναι ὅμοιον μὲ τὸ διατυπούμενον πρὸς τοὺς ἡγεμόνας, τοὺς συνελθόντας ἐν τῷ συνεδρίῳ τῆς Βερώνης. Ὁ Μεταξᾶς γράφει πρὸς τὸν καρδινάλιον Consalvi (ἐπιστ. ἀριθ. 54 καὶ 80) καὶ τὸν Benvenuti (ἐπιστ. ἀριθ. 55). Τὸ γεγονὸς τοῦτο γίνεται ἀφορμὴ μακρᾶς ἀλληλογραφίας. Ὁ Benvenuti γράφει πρὸς τὸν Consalvi διὰ τὰ Ἑλληνικὰ ζητήματα (ἐπιστ. ἀριθ. 61, 65, 77, 78, 79, 89, 92, 99). Ὁ Consalvi ἀπαντᾷ, δίδων εἰς αὐτὸν ὁδηγίας (ἐπιστ. ἀριθ. 58, 59, 75, 76, 81, 88, 90, 101), πληροφορεῖ δὲ ἐν σχέσει πρὸς τ' ἀνωτέρω τὸν καρδινάλιον Spina, ἀντιπρόσωπον τῆς Ἀγίας Ἐδρας εἰς τὸ ἐν λόγῳ Συνέδριον (ἐπιστ. ἀριθ. 61, 72, 74).

Ὁ Metternich, ἐνήμερος τῆς εἰς τὴν Ἀγκόναν ἀφίξεως τοῦ Ἀνδρέου Μεταξᾶ, γράφει πρὸς τὸν Spina, ἐξαιτούμενος, ὅπως ἡ κυβέρνησις τοῦ Βατικανοῦ καταστήσῃ γνωστὴν εἰς τὸν Ἑλληνα ἀντιπρόσωπον τὴν ἀπόφασιν τοῦ Συνεδρίου τὴν ληφθεῖσαν τῇ 29ῃ Νοεμβρίου 1822 (ἐπιστ. ἀριθ. 64). Ὁ καρδινάλιος Spina ἐπωφελεῖται τῆς εὐκαιρίας, ὅπως προσθήσῃ εἰς τὴν ἀπάντησίν του πρὸς τὸν Αὐστριακὸν πρωθυπουργὸν δύο ἐπιστολάς, ἀναφερομένης εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ὑπόθεσιν, ἐνῶ ὁ Consalvi θέτει ὑπ' ὄψιν τοῦ βασιλέως τῆς Πρωσσίας, ὅστις εὕρισκετο τότε ἐν Ρώμῃ, τὴν ἐπιστολὴν τοῦ

Ἄ. Μεταξᾶ καὶ συνδιαλέγεται μετ' αὐτοῦ περὶ τῶν Ἑλληνικῶν ὑποθέσεων. Πλὴν ὅμως ὁ Consalvi, καθιστῶν ἐνήμερον τὸν Benvenuti περὶ πάντων τῶν διαμειφθέντων κατὰ τὴν ρηθεῖσαν συνέντευξιν, ζητεῖ, ὅπως αὕτη τηρηθῇ μυστικῇ (ἐπιστ. ἀριθ. 60).

Ὁ Debidour ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ *Histoire diplomatique de l'Europe* (1814–1874), σελ. 186–187, λέγει : A. Metaxa fut invité par la police du Saint Siège de quitter le territoire de l'Etat Pontifical. Ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ G. H. ἐν τῷ τόμῳ τούτῳ δημοσιευθέντων ἐγγράφων πληροφοροῦμεθα ἀντιθέτως, ὅτι ὁ Benvenuti διετῆρει σχέσεις ἀρίστας μὲ τὸν Ἑλληνα ἀντιπρόσωπον, τὸν ὁποῖον ἐπεσκέφθη ἐπανειλημμένως (ἐπιστ. ἀριθ. 65, 89, 92). Ἐξ ἄλλου ὁ Benvenuti εἰς τὴν ἐπιστολὴν αὐτοῦ τῆς 26ης Ἰανουαρίου 1823, ἀναφέρων εἰς τὸν Consalvi τὰ τῆς τελευταίας συνεντεύξεώς του, προσθέτει τὰ κάτωθι : Il conte di Metaxà mi disse che pensava di partir presto per restituirsi in Grecia (ἐπιστ. ἀριθ. 92). Εἰς τὴν ὑπὸ ἡμερομην. 10 Ἀπριλίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐπιστολὴν γράφει : Il conte Andrea Metaxà è nei giorni scorsi ripartito da Ancona imbarcandosi per il Levante (ἐπιστ. ἀριθ. 99).

Ὁ Philippe Jourdain καὶ τὸ Τάγμα τῶν Ἰωαννιτῶν.— Τὰ δημοσιευθέντα ἔγγραφα μᾶς πληροφοροῦν, ὅτι κατὰ τὴν ἄφιξιν αὐτοῦ ὁμοῦ μὲ τὸν Μεταξᾶν, ὁ Jourdain ἐπεχείρησε νὰ ἔλθῃ εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸν Consalvi. Ὁ Jourdain γράφει τὴν 28ην Δεκεμβρίου 1822 πρὸς τὸν καρδινάλιον (ἐπιστ. ἀριθ. 85, σημ. 1) περὶ τοῦ Τάγματος τῶν Ἰωαννιτῶν καὶ προσθέτει : Si votre Eminence le désire, je passerai par Rome, et là je pourrai lui dire des choses que je ne puis confier au papier.

Ὁ Consalvi εἰς ἀπάντησιν γράφει τὴν 4ην Ἰανουαρίου 1823 πρὸς τὸν Benvenuti, ζητῶν πληροφορίας περὶ un individuo francese ora dimorante in codesta città (ἐπιστ. ἀριθ. 85).

Αἱ περισυλλεγεῖσαι ὑπὸ τοῦ Γάλλου Jourdain πληροφορίαι μετεδόθησαν εἰς τὸν Consalvi δι' ἐπιστολῆς τοῦ Benvenuti τὴν 9ην Ἰανουαρίου 1823 (ἐπιστ. ἀριθ. 87). Ὁ Consalvi ἀρνεῖται νὰ δεχθῇ τὸν Jourdain καὶ γράφει πρὸς τὸν Benvenuti : un certo Sr Jourdain colonello può fare, se vuole, a Lei la comunicazione di quanto si propone dedurla a mia notizia (ἐπιστ. ἀριθ. 90).

Αἱ κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον μεταξὺ τοῦ Consalvi καὶ τοῦ Benvenuti ἀνταλλαγεῖσαι ἐπιστολαὶ δεικνύουν, ὅτι ὁ Jourdain ὄχι μόνον δὲν ἦτο πράκτωρ τῆς Ἀγίας Ἐδρας, ἀλλὰ καὶ ὅτι ἦτο εἰς τὸ Βατικανὸν ἄγνωστος.

Ὁ Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανὸς καὶ ὁ Γεώργιος Μαυρομιχάλης εἰς τὴν Ἀγκόναν.— Ἐνῶ ὁ Μεταξᾶς παρέμενεν ἀκόμῃ εἰς τὴν Ἀγκόναν, κατέ-

φθάσεν εἰς τὴν πόλιν ταύτην, κατόπιν διμήνου περιπετειώδους διαδρομῆς, ὁ Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανός, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Μαυρομιχάλη. Οἱ δύο ἄνδρες ἐξέφρασαν πρὸς τοὺς Benvenuti καὶ Consalvi ἐγγράφως τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῶν, ὅπως μεταβῶσιν εἰς Ρώμην (ἐπιστ. ἀριθ. 82 καὶ 83, τῆς 1ης Ἰανουαρίου 1823). Περὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἐγένετο μεταξύ τοῦ ἐν Ἀγκόνα δελεγάτου καὶ τοῦ γραμματέως τοῦ Βατικανοῦ ἀνταλλαγή ἐπιστολῶν (ἐπιστ. ἀριθ. 84 καὶ 86).

Ὁ Consalvi, ἀπαντῶν εἰς τὰς προτάσεις τοῦ Μητροπολίτου, δίδει εἰς τὸν δελεγάτον λεπτομερεῖς ἐπὶ τοῦ προκειμένου πληροφορίας (ἐπιστ. ἀριθ. 88). Ὁ Benvenuti ἐπισκέπτεται διὰ πρώτην φορὰν τὸν Μητροπολίτην. Κατὰ τὴν ἐπομένην ἐπίσκεψιν ἐπρόκειτο νὰ παραλάβῃ μεθ' ἑαυτοῦ ὡς διερχομένην τὸν Ἀνδρέαν Μεταξᾶν. Τὰ αἷτια διατυπῶνται εἰς τὴν ὑπ' ἀριθ. 89 ἐπιστολήν. Ἐν τῷ μεταξύ ὁ Benvenuti ὁμιλεῖ μὲ τὸν Μεταξᾶν περὶ τοῦ ταξιδίου, τὸ ὁποῖον ὁ Μητροπολίτης Γερμανὸς προτίθεται νὰ κάμῃ εἰς τὴν Ρώμην καὶ τὴν Βερόνην (ἐπιστ. ἀριθ. 92).

Εἰς τὴν ὑπὸ ἡμερομην. 9 Φεβρουαρίου 1823 (ἀριθ. 93) ἐπιστολὴν αὐτοῦ ὁ Benvenuti ἀνακοινοῖ εἰς τὸν Consalvi τὰ διαμειφθέντα κατὰ τὴν συνέντευξιν, ἣν ἔσχε μετὰ τοῦ Μητροπολίτου καὶ τοῦ Γεωργίου Μαυρομιχάλη. Ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ὁ Benvenuti διεξαίρει τὴν λιτότητα τῆς ζωῆς τοῦ Μητροπολίτου εἰς τὴν Ἀγκόναν.

Ἡ προσωρινὴ κυβέρνησις καὶ ὁ καθολικὸς ἀρχιεπίσκοπος Νάξου.— Πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ Α. Μεταξᾶ διὰ τὴν Ἀγκόναν, κάποιον πρόσωπον, φέρον τὸ ὄνομα Vangelo Mexico, ἐνετάλη ὑπὸ τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως νὰ ἐπισκεφθῇ τὸν Ἀνδρέαν Βετζέτι, καθολικὸν ἀρχιεπίσκοπον Νάξου. Ὁ Mexico ἦτο κομιστὴς δύο ἐπιστολῶν ἀπευθυνομένων πρὸς τὸν ἐν λόγῳ ἱεράρχην, ἐξ ὧν ἡ μία προήρχετο ἀπὸ τὸν Ἀλέξανδρον Μαυροκορδαῆτον καὶ ἡ ἑτέρα ἀπὸ τὸν Θεόδωρον Νέγγρην, ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν (ἐπιστολαὶ τῆς 14ης Ἀπριλίου 1822, ἀριθ. 18 καὶ 19).

Τὰςροφορικὰς προτάσεις, τὰς διατυπωθείσας ὑπὸ τοῦ Mexico ἐκ μέρους τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως, γνωρίζομεν ἐκ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Βετζέτι τῆς 7ης Μαΐου 1822 (ἀριθ. 27). Ἡ Προπαγάνδα δὲν παρέσχεν εἰς τὸν ἀρχιεπίσκοπον τὴν ἀπαιτουμένην ἐξουσιοδότησιν σχετικῆς διαπραγματεύσεως. «Κατὰ τοιαύτας τόσον κρισίμους στιγμὰς ὁ ποιμενάρχης δὲν πρέπει ν' ἀπομακρύνεται τῆς ἑδρας του» (ἐπιστ. ἀριθ. 31).

Ἐξ ἄλλου τὴν 8ην Ἰουνίου 1821 ὁ πατριαρχικὸς βικάριος Κωνσταντινουπόλεως ζητεῖ παρὰ τοῦ Καρδινάλιου Fontana, ὅπως θέσῃ ὅλους τοὺς ἐν τῇ Ὀθωμανικῇ αὐτοκρατορίᾳ καθολικοὺς ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Αὐστρίας (ἐπιστ. ἀριθ. 1). Ἐπληκολούθησεν ἀνταλλαγή ἐπιστολῶν μεταξύ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Γαλλικῆς Πρεσβείας, τοῦ Γαλλικοῦ Ὑπουργοῦ

γείου τῶν Ἑξωτερικῶν καὶ τῆς Ἀγίας Ἐδρας (ἐπιστ. ἀριθ. 32, 33, 105, 110, 112, 114, 115 καὶ 119).

Πρὸς τούτοις ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει Αὐστριακὸς πρέσβυς γράφει πρὸς τὸν γραμματέα τοῦ Βατικανοῦ σχετικῶς (ἐπιστ. ἀριθ. 36, 106, 109, 121).

Ἡ δολοφονία τοῦ ἀββᾶ Γεωργίου Περῆ ἐν Σύρῳ (ἐπιστ. 120), αἱ σφαγαὶ τῆς Χίου (σελ. 30 – 108) ἀπαιτοῦν πέραξ τῶν νήσων αὐστηροτάτην ἐπαγρύπνησιν. Τοιαύτη ἀσκεῖται ὑπὸ τῆς Γαλλίας (ἐπιστ. ἀριθ. 113, 116, 117, 120, 122, 123, 124).

Οἱ πρόσφυγες εἰς τὰς ποντιφικὰς ἐπικρατείας.— Ὁ Benvenuti ἀναλαμβάνει μετὰ παραδειγματικῆς προθυμίας τὴν προστασίαν τῶν Ἑλλήνων τῶν καταφυγόντων εἰς τὴν Ἀγκόναν, ὅπως σωθῶν ἀπὸ τὰς σφαγὰς. Σπεύδουν ἐκεῖ ἀπὸ τὴν Κύπρον, τὸν Μορέαν, τὴν Κέρκυραν, τὸ Μεσολόγγιον, ἀπὸ τὴν Μολδαβίαν καὶ ἐξ ἄλλων ἐπαρχιῶν. Μεταξὺ τῶν προσφύγων εἶναι καὶ ὁ ἐπίσκοπος Θρεμιτοῦντος Σπυρίδων (ἐπιστ. ἀριθ. 11 καὶ 14). Ὁ ἀριθμὸς τῶν προσφύγων αὐξάνεται συνεχῶς. Ἐὰν ὑπάρχουν μεταξὺ αὐτῶν carbonari, οὗτοι πρέπει νὰ ἐκδιωχθῶν (ἐπιστ. 12 καὶ 13). Ὁ Consalvi ἐπιδοκιμάζει τὰς ληφθείσας ὑπὸ τοῦ Benvenuti ἀποφάσεις (ἐπιστ. ἀριθ. 15 καὶ 16). Ὑπάρχουν πρόσφυγες στερούμενοι τῶν πάντων καὶ πρόσφυγες ἀσθενεῖς. Ἡ Ἀγία Ἐδρα θέτει εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ δελεγάτου της χρηματικὸν ποσὸν διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν (ἐπιστ. ἀριθ. 17). Ἐπειδὴ ὅμως ἔλεγχος ἐπὶ ὅλων τῶν προσφύγων ἦτο ἀδύνατον ν' ἀσκηθῇ, παρίσταται ἀνάγκη νὰ ἐμποδισθῇ ἡ εἴσοδος ἄλλων τοιούτων (ἐπιστ. ἀριθ. 20, 23, 25). Οἱ παραμένοντες εἰς τὴν Ἀγκόναν πρέπει νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν πόλιν (ἐπιστ. ἀριθ. 21), ἐπίσης δέον ν' ἀπαγορευθῇ ἡ κρυφία ἀποβίβασις εἰς αὐτὴν (ἐπιστ. ἀριθ. 22, 24). Οὐδεμία τῶν ἐν λόγῳ προτάσεων εἰσακούεται. Γίνονται δεκτοὶ ὅλοι οἱ πρόσφυγες (ἐπιστ. ἀριθ. 37, 38, 39, 40, 41). Τὴν 12ην Σεπτεμβρίου 1822 οὗτοι ἀνέρχονται εἰς τὸν ἀριθμὸν 599 (ἐπιστ. ἀριθ. 42), ἐπειδὴ δὲ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν εἶναι ἄποροι, ὁ Benvenuti ποιεῖται ἐκ νέου ἔκκλησιν πρὸς τὸ παπικὸν ταμεῖον (ἐπιστ. ἀριθ. 42 – 53 καὶ 57, 62, 63, 86, 95, 96). Τὴν 13ην Ἀπριλίου 1823 ὁ Benvenuti γράφει πρὸς τὸν Consalvi, ὅτι οἱ Ἕλληνες πρόσφυγες ἀνῆρχοντο εἰς τὴν ἐπαρχίαν αὐτοῦ εἰς 776. Ἐξ αὐτῶν εἶχον ἀναχωρήσει διὰ διαφόρους τόπους 187, ὥστε εἶχον ἀπομείνει 589. Ὁ Benvenuti προσθέτει, ὅτι πρόκειται νὰ διαθέσῃ τὸ ἐκ τῆς τελευταίας πιστώσεως ὑπολειφθὲν ποσὸν ὑπὲρ τῶν ἀπόρων προσφύγων (ἐπιστ. ἀριθ. 100). Ἐπειδὴ ὅμως κύματα νέων τοιούτων κατακλύζουν τὴν ἐπαρχίαν του συνεχῶς, ὁ Benvenuti ζητεῖ νέαν πίστωσιν (ἐπιστ. ἀριθ. 103, 104, 107).

Προστασία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐμπορίου.— Καὶ ὥς πρὸς τὸ σημεῖον ἀκόμη τοῦτο, ἡ οὐδετερότης, ἡ διακηρυχθεῖσα παρὰ τῶν Μεγάλων Δυνάμεων,

ἀναγκάζει τὴν Ἀγίαν Ἐδραν νὰ προβῇ εἰς τὴν λήψιν σχετικῶν μέτρων. Κατ' ἀρχὴν θὰ ἐπροστατεῦετο τὸ Ἑλληνικὸν ἐμπόριον (ἐπιστ. ἀριθ. 63), ἐν πάσῃ ὅμως περιπτώσει αἱ Ἀρχαὶ διατάσσουν τοὺς πλοιάρχους Ἑλληνικῶν σκαφῶν νὰ μὴ ὑψώνουν εἰς λιμένας Παπικῶν ἐπικρατειῶν τὴν Ἑλληνικὴν σημαίαν (ἐπιστ. ἀριθ. 73 καὶ 94). Ἑλληνικὸν πλοῖον τῶν Σπετσῶν, καταπλεῦσαν εἰς τὴν Ἀνκόναν, φέρει τὸ ὄνομα Conte di Brixen. Τὸ πλοῖον τοῦτο ἐπαναπλέει εἰς τὴν νῆσον ταύτην μετὰ τὴν ἐκφόρτωσιν τοῦ ἐμπορεύματος (ἐπιστ. ἀριθ. 97 καὶ 98).

Ἀναγνώρισις τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος. Τὸ σύμφωνον Ἀδριανουπόλεως.—Ἐπὶ τέλους ἡ Τουρκία ἀνεγνώρισε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος, τὸ δὲ Βατικανὸν ἔδωκεν εἰς τὸν Benvenuti ἐντολὴν νὰ συμμορφωθῇ, ὅσον ἀφῶρα εἰς τὴν Ἑλλάδα, πρὸς τὸ κείμενον τῶν διεθνῶν συνθηκῶν (ἐπιστ. ἀριθ. 126, 135, 136). Ἄλλαι δέκα ἐπιστολαὶ ἀναφερόμεναι εἰς τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος χρονολογοῦνται ἀπὸ τῆς 3ης Ἀπριλίου 1829 μέχρι τῆς 15ης Μαΐου 1830 (ἐπιστ. ἀριθ. 125 – 134).

Εἰπομεν ἀνωτέρω, ὅτι τὰ ἔγγραφα τ' ἀποτελοῦντα τὸ ἀντικείμενον τοῦ βιβλίου τούτου δὲν εἶναι πλήρη. Ὑπάρχουν κενά: μετὰ τῆς 3ης Νοεμβρίου 1821 καὶ τῆς 23ης Μαρτίου 1822. Μετὰ τῆς 13ης Σεπτεμβρίου 1823 καὶ τῆς 23ης Σεπτεμβρίου 1824 δὲν εὗρισκομεν παρὰ μόνον μίαν ἐπιστολὴν (ἀριθ. 11). Μετὰ τῆς 4ης Δεκεμβρίου 1824 καὶ τῆς 3ης Δεκεμβρίου 1825 ὑπάρχουν πέντε ἐπιστολαὶ (ἀριθ. 115 – 119). Διὰ τὸ ἔτος 1826 ὑφίσταται μία μόνον ἐπιστολὴ (ἀριθ. 120), δύο ἐπιστολαὶ διὰ τὸ ἔτος 1827 (ἀριθ. 121 – 122), μία διὰ τὸ 1828 (ἀριθ. 123) καὶ πέντε διὰ τὸ ἔτος 1829 (ἀριθ. 124 – 128). Αἱ ἐπιστολαὶ διὰ τὸ ἔτος 1830 εἶναι ὀκτὼ τὸν ἀριθμὸν (ἀριθ. 129 – 136).

Εὐχόμεθα, ὅπως νέαι ἔρευναι εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ Βατικανοῦ καὶ τῆς Προπαγάνδας ἐπιτρέψουν εἰς τὸν σοφὸν ἐκδότην τῶν ἀνωτέρω μνημονευθέντων ἐγγράφων νὰ θέσῃ εἰς τὴν διάθεσιν τῶν ἱστορικῶν νέας πηγάς.

ΕΥΓΕΝΙΟΣ ΔΑΔΕΖΙΟΣ